

Ju a detg jeu fetsch bu il verstellen mei : davart fuormas e funcziuns da code-switching el tuatschin

Autor(en): **Cathomas, Claudia**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **134 (2021)**

PDF erstellt am: **17.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-956705>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Ju a detg jeu fetsch bu il verstellen mei – Davart fuormas e funcziuns da code-switching el tuatschin

Claudia Cathomas

1. Il corpus tuatschin

El rom dil project dil Fond naziunal «The morphosyntax of agreement in Tuatschin: acquisition and contact» han linguistas e linguists dall'Universitad da Turitg fatg enregistraziuns dil tuatschin plidau. Il subproject «Code-switching im Tuatschin» – che vegn sustenius digl Institut dalla perscrutaziun dalla cultura grischuna e dall'Universitad da Turitg – se-basa sin quella rimnada da datas.

Il tuatschin ei – sco tuttas varietads dil romontsch – in camp dalla perscrutaziun sociolinguistica fetg interessant. Ils rodund 1'500 plidaders vivan tuts en in context multiling. Il sursilvan da standard ei la norma a scret (silmeins els secturs formals), omnipresentas ein denton era las varietads tudestgas ed auters lungatgs sco igl engles ed il talian. Differents studis sociolinguistics (p. ex. Cathomas 1981, Coray/Strebel 2011 e Cathomas 2015) han mussau che la bilinguitad e la buna tenuta dils Romontschs enviers il tudestg favoriseschan in'adattaziun dils Romontschs al tudestg. Mo era la tenuta enviers il romontsch (e las varietads dialectalas) ei fetg positiva, cunzun quei che pertucca il diever dil romontsch plidau els secturs privats (Gloor et al. 1996, Cathomas 2015). Ils fastitgs dil contact intensiv cul tudestg sur decennis selaian buc snegar el romontsch plidau dil mintgadi ed han gia dau igl impuls per differentas retschercas linguisticas (dil pionier Weinreich 1951 [2011], 1953, 1982 e suenter da Cathomas 1987, Ebnetter/Toth 1998, Solèr 1995, 1998, 1999 e retschercas pli recentas sco quellas da Cathomas 2011, Zini 2014 e Cathomas 2015).

Era ellas datas rimnadas dil tuatschin plidau semuossan las influenzas dallas varietads e dils lungatgs da contact. Quella contribuziun duei per l'ina illustrar e categorisar quels fenomens dil contact linguistic e per l'otra tractar la damonda davart lur funcziun el discuors e la motivaziun per lur diever.

Ei ha dau dus tips da rimnadas ch'ei vegnidas fatgas el rom dil project tuatschin naven digl onn 2017. El center dil corpus tuatschin stattan enregistraziuns sur dus onns dil lungatg da sis affons (ca. 250 uras). Els affons da dus tochen quater onns ein vegni enregistrai mintgamai ina gada per meins da lur mummas en situaziuns dil mintgadi. Plinavon ha ei dau enregistraziuns da discuors denter differentes carschi en situaziuns multifaras (meisa rodonda ell'ustria, a caschun da giugs da troccas, durant tschaveras en famiglia etc.) da totalmein entuorn 50 uras. La fina-

mira dad omisduas rimnadas ei stada da saver enregistrar discuors aschi natural sco pusseivel. Quei grond volumen da datas ei vegnius elavuraus sin different nivels. Ils discuors ein vegni transcrets cun agid d'in'ortografia unificada creada pil tuatschin. Sinaquei ein els vegni translatai en tudestg ed annotai grammaticalmein. En quei pass han las linguistas ed ils linguists attribuiu a mintga plaid dil corpus ina fuorma da basa romontscha, ina fuorma da basa englesa, ina specia da plaids, informaziuns davart la morfosintaxa ed in ni plirs lungatgs. Ultra da quei han ins rimnau informaziuns davart las participontas ed ils participonts, sco la vegliadetgna, il liug da dimora ed ils lungatgs principals.

Sper las enregistraziuns ha il team da retscherca era elavurau in questiunari sociolinguistic online per tut ils plidaders e las plidadras dil tuatschin che ha rimnau informaziuns pli detagliadas davart ils lungatgs duvrai e las tenutas enviers different lungatgs. Dallys 72 persunas che han empleniu il questiunari fan 18 era part dallys enregistraziuns.

Las analisas suandontas sebasan unicamein sil lungatg da carschi, per l'ina quel dils carschi el corpus d'affons (ils geniturs ed autras persunas da contact; 60 enregistraziuns, ca. 30 uras) e per l'otra quel dil corpus da carschi menziunau (17 enregistraziuns, ca. 15 uras) e sils resultats dil questiunari sociolinguistic online.

2. Code-switching ed il problem dalla differenziaziun

Il tierm *code-switching* deriva dall'analisa da discuors (Gumperz 1964) ed ei vegnius surpris da Poplack igl onn 1980 per l'analisa dil contact linguistic. Code-switching manegia en quei context il diever da plirs lungatgs enteifer il medem act linguistic e cumpeggia per quei schibein midadas dil lungatg denter differentas construcziuns sco era enteifer construcziuns (plaids singuls).

Auer (1999) ed era Muysken (2000) distinguan pertuccont l'integraziun sintactica d'in lungatg (ni ina varietad A) en in auter lungatg (ni in'otra varietad B) denter il fenomen dall'inserziun e quel dall'alternaziun.¹

L'inserziun descriva l'integraziun d'in element d'in lungatg ni ina varietad linguistica ella structura sintactica d'in auter lungatg ni d'in'otra varietad, sco quei ch'ils exempels (1)–(5) dil corpus tuatschin illustreschan.

1 Auters studis tschontschan analogamein da switching *intrasentenzial* e *switching intersentenzial* (per exempel Poplack 1980, Matras 2009). Muysken (2000: 2f.) menziunescha era in tierz tip, quel dalla lexicalisaziun congruenta che descriva situaziuns, nua che dus lungatgs sebasan silla medema structura grammaticala (mira era Riehl 2014: 24). Quei cass special ei buc relevants per nossas analisas.

- (1) *vus savais fà al **striten** cun m^é. mia proposta, ju fetsch al **vorschlagen** duamelli*
- (2) *ju crai **imfall** begia tga al **schuss** è ius atras. **sondern**, also forsa **schon** al **schuss**, **aber** quai è stau in **abpraller***
- (3) *ain mintga cass vai ju uss aun ampustau tias **strumpfhosas***
- (4) *quai è ensasez gl'entir **visuell uftritt***
- (5) *cu té as viu els, as genau saviu, quai co è **klarer fall***

Aunc sche plirs plaids ella construcziun ein buc tuatschins, resta il lungatg da basa (ni era il lungatg da matrix tenor Myers-Scotton 1996) romontschs. Ils verbs *striten* e *vorschlagen* ein vegni integrai ella structura romontscha cun agid dalla construcziun tipica pil romontsch <fà al + infinitiv tudestg (svizzer)> (exempel (1)). Savens setracta ei era da particlas modalas tudestgas, sco igl exempel (2) illustrescha. Nus vesin el cass da *strumpfhosas* (exempel (3)), che las inserziuns san era gia haver segns d'integraziun morfologica, sco la finiziun dil plural romontscha -s. Ils exempels (4) e (5) muossan che inserziuns san era cuntener dapli che in plaid senza ch'il lungatg da basa semidi. Ei setracta da formaziuns semanticas fixas ch'ei vegnidas surpridas sco unitad el tuatschin.

El cass d'in'alternaziun mida era il lungatg da basa dalla construcziun. Els corpus tuatschins anflein nus dus tips d'alternaziun: *aschinum-nai isolated items* e pli liungas alternaziuns. *Isolated items* ein elements che consistan mo d'in plaid ch'ei denton buc integrai en ina construcziun romontscha e che han la valor d'in'entira construcziun (Cathomas 2015, Bucher 2016). Quei fenomen vegn illustraus dils exempels (6)–(8).

- (6) *ni has è quels? **sorry**. quels vai ju amblidau*
- (7) *so ju stoi ira, **tschüss***
- (8) ***guet**, vus stuais i, ni?*

Nus anflein era cass, nua ch'ils *isolated items* san vegnir extendi cun auters elements che fuorman in'unitad cumparegliabla cun inserziuns da pliras parts.

- (9) ***jessas gott**, ah begia da romontsch?*
- (10) *billiard a darts, gie, **hans wia heiri***

Ils exempels (9) e (10) muossan che tals elements han la valor d'ina construcziun, cunquei ch'els ein isolai sintacticamein (en cumparegliaziun cullas inserziuns) e cunquei ch'ei han funcziuns semanticas, ch'ei setracta denton buc d'entiras construcziuns.

L'alternaziun tipica ei il cass nua ch'ei vegn midau cumpletamein d'in lungatg en l'auter. El corpus tuatschin schabegia quei savens sche persunas che tschontschan buc romontsch separticipeschan al discuors, sco igl exempel (11) illustrescha:

- (11) x: *sonda proxima è begia al dè avaun tschunchaismas*
 y: *was diskutiert ihr?*
 x: *wann pfinden ist*

- (12) *aha, mira, Mythos aufgeklärt, deshalb haben T-Shirts immer Löcher am Bauch*

Il lungatg sa vegnir midaus denter differentes turnus da differentas persunas (11) ni enteifer il medem act da tschintschar (12).

Las retschercas linguisticas davart il code-switching (per exempel Poplack 2018, Myers-Scotton 1993 e 1997, Gardner-Chloros 2009, Adamou 2016) han per ordinari la finamira da saver attribuir a mintga plaid in lungatg appartenent. La differenzaziun denter dus lungatgs ni denter duas varietads linguisticas ei denton buc adina evidenta. Nua drovan plidaders e plidadras plirs lungatgs en ina, e nua setracta ei buca da differentes lungatgs, mobein d'emprests integrai? Quella damonda ei gia dapi l'entschatta dalla retscherca dil contact linguistic stada el center da discussiuns. Poplack (1987) ha introduciu il term dil *nonce-borrowing* per differenziar elements lexicals jasters singuls che vegnan emprestai spontanamein (*emprests ad hoc*; Riehl 2014) dils emprests integrai ch'ei s'etabli en in lungatg. Els ein pli rars ch'els emprests etabli ed ins drova enconuschientschas da tschei lungatg per saver duvra e capir els (Poplack 2018). Cunquei ch'il process d'integrasiun d'in plaid en in auter lungatg ei graduals (Matras 2009: 110), sa ei denton era esser che *nonce-borrowings* spontans daventan emprests integrai, sch'els vegnan duvrai pli e pli savens. Igl ei per quei savens difficil da definir il grad d'integrasiun da singuls plaid.

La finamira dil project davart il code-switching el tuatschin füss stada da far in aschinumnu *tagging* da lungatgs, quei vul dir d'attribuir a mintga plaid el corpus in lungatg. En quei connex essan nus denton stai confruntai cun differentas difficultads. Il contact intensiv cul tudestg ha procurau ch'ins anfla el tuatschin biars elements che derivan oriundamein dil tudestg da scartira ni dil tudestg svizzer. Cunquei ch'els ein denton savens gia integrai el tuatschin, füss ei irritont da marcar quels sco 'tudestgs'. Era normas lexicalas sco dicziunaris dattan buc adina in maletg adequat dil lungatg plidau e dil grad d'integrasiun da certs plaid. Plinavon ston ins ponderar che l'integrasiun d'in plaid variescha era denter differentas gruppas da plidadras e plidaders, da persuna tier persuna ed

era dil tip da discuors. Pil tuatschin existan ultra da quei neginas normas screttas.

In'otra difficultad semuossa sch'ins less analizar mischeidas da varietads dil medem lungatg. El tuatschin anfl'ins biars elements ch'ei tuttina el sursilvan da standard e che selaian perquei buc distinguer dil sursilvan. Ins sa denton era buc partir dil fatg che tut quels elements homofons ein adina mo tuatschins, cunquei che las plidadras ed ils plidaders dil tuatschin drovan per part era elements sursilvans, nua ch'ei dess in equivalent tuatschin, sco il suandont exempel muossa:

(13) *ju sa begia, quai era cartaivel cun sis onns sund'jeu ius a scoletta*

Ella medema construcziun vegn ei duvrau schibein il pronom personal tuatschin *ju* sco era il pronom personal sursilvan *jeu*. Ils plaids *sa*, *begia*, *quai* e *cartaivel* san vegnir attribui al tuatschin, per tshels plaids vegnan denton omisduas varietads en damonda. Igl ei perquei en certs cass in-summa buc pusseivel d'attribuir claramain in lungatg ad in plaid.

Vesend las difficultads menziunadas ha ei fatg da basegns d'ina midada da perspectiva. Enstagl da partir dil fatg ch'ins sappi attribuir a mintga plaid in lungatg essan nus perquei parti dil fatg che plirs lungatgs savessen vegnir en damonda. Perquei havein nus cumparegliau ils plaids en nies corpus cun auters lungatgs ed annotau nossas datas cun plirs attributs da lungatgs. Igl attribut 'tuatschin' survegn mintga plaid en nies corpus dil tuatschin, cunquei che mintga plaid savess gia esser integraus. Il plaid *november* ei per exempel aschia vegnius marcaus sco tuatschin, sursilvan, tudestg svizzer, tudestg da scartira ed engles. Cun in tal agir san ins evitar da stuer far la decisiun dall'attribuziun d'in lungatg, viu che quella ei buc adina clara.²

2 Quella metoda d'analisa da code-switching sa naturalmein buc far veseivels ils cass da fenomens da contact linguistic che vegnan formai cun plaids romontschs, sco translaziuns dalla structura lexicala (sco *metter avaun* enstagl da *s'imaginar* per 'sich vorstellen') ni adapziuns alla sintaxa tudestga (mira differenza da *lexical borrowing* e *grammatical borrowing* per exempel en Matras 2009: 166ff.).

3. Il tuatschin en contact cun autras varietads e lungatgs: In sguard el corpus

En tabella 1 vesin nus il diember dallas cumbinaziuns d'attributs da lungatg els dus corpus:³

Tabella 1 Cumbinaziuns d'annotaziuns dil lungatg frequentas el corpus tuatschin

corpus da carschi			carschi el corpus d'affons		
<i>lungatgs</i>	<i>diember</i>	%	<i>lungatgs</i>	<i>diember</i>	%
roh-t, roh-s	76'658	58.94	roh-t, roh-s	3'507	75.4
roh-t	39'537	30.4	roh-t	468	10.06
roh-t, roh-s, de-ch, de-de	3'957	3.04	roh-t, roh-s, de-ch, de-de	359	7.72
roh-t, de-ch, de-de	3'862	2.97	roh-t, roh-s, de-ch	135	2.9
roh-t, de-ch	3'513	2.7	roh-t, roh-s, de-ch, de-de, eng	50	1.08
roh-t, de-de	1'489	1.14	roh-t, de-ch, de-de	39	0.84
roh-t, de-ch, de-de, eng	413	0.32	roh-t, roh-s, de-ch, de-de, ita	34	0.73
roh-t, roh-s, de-ch, de-de, eng	242	0.19	roh-t, de-de	25	0.54
roh-t, roh-s, de-ch	195	0.15	roh-t, roh-s, de-ch, de-de, fre	18	0.39
roh-t, eng	83	0.06	roh-t, de-ch	6	0.13
roh-t, de-ch, de- de, fre	36	0.03	roh-t, ita	3	0.06
roh-t, fre	18	0.01	roh-t, roh-s, de-de	3	0.06
roh-t, de-ch, de-de, ita	15	0.01	roh-t, roh-s, ita	2	0.05
roh-t, roh-s, de-ch, de-de, eng, ita	15	0.01	roh-t, fre	1	0.02
roh-t, roh-s, de-ch, de-de, fre	15	0.01	roh-t, roh-s, de- ch, fre	1	0.02
roh-t, ita	9	0.01			
roh-t, roh-s, de-ch, de-de, eng, fre	3	0.002			
roh-t, roh-s, de-ch, de-de, spa	3	0.002			

3 Scursanidas dall'annotaziun: roh-t = tuatschin, roh-s = sursilvan, de-ch = tudestg svizzer, de-de = tudestg da scartira, eng = engles, fre = franzos, ita = talian, spa = spagnol.

roh-t, roh-s, de- ch, fre	2	0.001
roh-t, spa	2	0.001
roh-t, de-ch, de- de, eng, fre	1	0.001
roh-t, roh-s, de-ch, de-de, ita	1	0.001

L'analisa dallas frequenzas dallas differentas annotaziuns dils lungatgs el corpus tuatschin muossa ch'ils lungatgs principals ein il tuatschin ed il sursilvan. Rodund 90% dils plaid el corpus da carschi ed 85% dils plaid el corpus d'affons ein vegni marcai sulettamein cun ina ni omisduas dallas varietads romontschas. Plaid ch'ei vegni attribui sulettamein al tuatschin ein pli frequents el corpus da carschi (30%) che el corpus d'affons (10%). Quei sa haver in connex cul fatg ch'il lungatg ei pli complex e varionts el corpus da carschi ch'en quel dils affons. Sper il romontsch ei claramain il tudestg il lungatg il pli dominant el corpus. Il pli savens ein quels plaid vegni annotai culs attributs d'omisduas varietads tudestgas, cun quei ch'ins anfla era el tudestg svizzer ed el tudestg da standard biars plaid homofons. Igl engles ei plitost rars (en omisduas corpus sut 1%) ed il pli savens annotaus en cumbinaziun cul tudestg, quei ch'indichescha ch'ei setracta d'anglicissem che fan era part dil tudestg. En omisduas corpus ein auters lungatgs sco il franzos ed il talian mo d'anflar en cass singuls. Las ponderaziuns pertuccont la differenziaziun da lungatgs han mussau ch'ina tal'annotaziun da lungatgs sa buc representar la heterogenitad reala d'in lungatg, ella dat sulettamein in'indicaziun davart il lungatgs pusseivels.

Ellas analisis suandontas lein nus dar in sguard pli detagliu sin ils differentes exempels da code-switching el corpus. Cunquei che la differenziaziun exacta dallas varietads tuatschin e sursilvan ei fetg difficila vegnan las influenzas dil sursilvan discutadas separadamein (capitel 3.1) da quellas dad auters lungatgs (capitel 3.2).

3.1 Tuatschin e sursilvan

Pli savens ch'in plaid el corpus vegn duvraus da biaras plidadras e biars plidaders d'in lungatg e pli probabel eis ei ch'el ei vegnius integraus el lungatg ni ch'el fageva gia adina part dil lungatg. Quei ei savens il cass, sche l'annotaziun muossa 'tuatschin e sursilvan'. Egl exempel (14) ei la probabladad gronda ch'ei setracta da tuatschin, cunquei che la plidadra ei Tuatschina ed ei dat neginas variantas tuatschinas dils plaid duvrai.

(14) *disai*, *quels eran disai cun el*

Igl exempel (13) ha già mussau in cass, nua ch'ina persuna tuatschina drova il pronom personal sursilvan *jeu*. Era els suandonts cass (15)–(19) fan ils plidaders diever d'elements lexicals ch'ein pli tipics pil sursilvan che pil tuatschin.

(15) *al problem è aifach, tschintschain nus cun [X]?*

(16) *dacù vo quai buc?*

(17) *la Giuanna o astgau maglià pulver d'ovomaltina⁴*

(18) *Quella porta co a stuschau té giuco aber té as gie cheu aun ina che té sas i siado*

(19) *quel a scret, quel a gie rasdau quai*

En (15) ha il plidader duvrau il verb *tschintschar* enstagl dil tipic *rasdar*, en (16) la particla negativa *buc* enstagl da *bé*, *begia*, *betg*, ni *betga*. Igl exempel (17) muossa il diever da *magliar* enstagl da *magliè* ed igl exempel (18) *cheu* enstagl da *co*. Egl exempel (19) ei il verb *haver* (tuat. *vai*) vegnius conjugaus tenor il paradigma dil sursilvan (*a* enstagl da *o* ella 3. persuna dil singular). En tuttas construcziuns anflein nus denton era plaids characteristics dil tuatschin sco è, *dacù*, *o*, e *rasdau*, ei setracta perquei buc d'entiras construcziuns sursilvanas. Egl exempel (18) vegnan schizun omisduas variantas (*cheu* e *co* / *giuco*) utilizadas.

Munta quei ch'il tuatschin entscheiva a s'adattar al sursilvan e piarda sias atgnadads lexicalas? La tabella 2 cuntrapona las frequenzas da tals cass cullas frequenzas da lur equivalent tuatschin⁵:

Tabella 2 Cumparegliaziun dalla frequenza da variantas tuatschinas e sursilvanas

	corpus da carschi	carschi el corpus d'affons
<i>ju</i>	3'187	1'323
<i>jeu</i>	8	8
<i>bé</i> / <i>begia</i> / <i>betg</i> / <i>betga</i>	2'032	1'609
<i>bu</i> / <i>buc</i> / <i>buca</i>	5	11
<i>rasdà</i>	173	20
<i>tschintschar</i>	3	0
<i>co</i>	1'195	1'711
<i>cheu</i>	3	7

4 Ils nums da personas ein vegni anonimisai.

5 Mo personas cun lungatg-mumma tuatschin ein vegnidas risguardadas.

<i>o*</i>	855	405
<i>(h)a*</i>	28	36
*(sco 3. persuna sing. ind. da <i>vai/haver</i>)		
<i>magliè</i>	41	4
<i>maglià resp. magliar</i>	1	0

Nus vesin che la frequenza dallas variantas tuatschinas ei – per quels exempels – en omisdus corpus fetg aulta en cumparegliaziun cun quels cass singuls che muossan in diever dalla varianta sursilvana ed ins sa per quei buc tschintschar d’ina substituziun dils elements lexicals tuatschins.

Anzi il cuntrari ei la situaziun, sch’ins mira per exempel sin cass, nua che la finiziun da verbs egl infinitiv sin *-è*, ch’ei frequenta per verbs tuatschins, vegn era utilisada per verbs che fineschan per ordinari era el tuatschin sin *-à resp. -ar*. Igl exempel (20) illustrescha quei fenomen dalla ‘tuatschinisaziun’:

(20) *ju sa schioc dumandà scha nus lain stà a tgèsa a dumandè*

Il plidader drova ella medema construcziun *dumandà e dumandè*. Era il fatg che quei ei il sulet cass da *dumandè* el corpus lai sminar ch’ei setracta plitost d’in’irregularitad spontana che d’ina varianta integrada da quei verb.

Sin basa dallas analisas fatgas partin nus dil fatg ch’ils cass da code-switching dil sursilvan el tuatschin spontan ein rars e ch’ei setracta per gronda part da homofons.

3.2 Tuatschin ed auters lungatgs

Ils resultats dall’attribuziun dils differents lungatgs el corpus tuatschin han mussau ch’ei vegn duvrau sper il romontsch cunzun elements ord las varietads tudestgas. Ella tabella 3 vesin nus ils plaids ch’ein vegni annotai il pli savens cun attributs d’auters lungatgs sper il romontsch.

Tabella 3 *Plaids frequents buc unicatein romontschs el corpus tuatschin*

	corpus da carschi	carschi el corpus d’affons
de-ch	<i>eba</i> (347), <i>grad</i> (226), <i>jo</i> (123)	<i>eba</i> (59), <i>puzzli</i> (50), <i>töff</i> (36)
de-ch, de-de	<i>aber</i> (1441), <i>also</i> (416), <i>aha</i> (209)	<i>aber</i> (421), <i>so</i> (184), <i>grad</i> (149), <i>also</i> (141)
de-ch, de-de, eng	<i>ok/okay/oke/okey</i> (49), <i>super</i> (37), <i>cool</i> (32)	<i>super</i> (173), <i>ok/okey/oke/okey</i> (83), <i>uau/wow</i> (24)
de-de	<i>schon</i> (1489), <i>die</i> (95), <i>dann</i> (67)	<i>schon</i> (420), <i>backe</i> (7), <i>Kuchen</i> (6)

Ils plaids cun attributs buc unicamein romontschs ein reparti a moda e maniera semeglionta en omisdu corpus. Cunzun particlas respectivamein tut tenor il context ils adverbs *schon* ed *also* sco era la conjunziun respectivamein la particla *aber* vegnan duvrai savens. Era ils emprests dil tudestg svizzer *eba* ed ils anglicissem *okay* e *super* ein fetg frequents en omisduas rimnadas. Quels plaids san vegnir risguardai sco integrai, cun quei ch'els vegnan duvrai fetg savens d'ina majoritad dils plidaders.

Plinavon anflein nus en quella categoria puspei plaids oriundamein romontschs ch'ein era vegni marcai cun auters lungatgs sin basa da lur homofons en auters lungatgs, sco per exempel ils plaids *auto* e *problem*.

El capitel 2 havein nus gia discutau ils differents tips da code-switching arisguard l'integraziun ella construcziun. La tabella 4 illustrescha la repartiziun d'inserziuns ed alternaziuns en auters lungatgs els dus corpus.

Tabella 4 Frequenza dils tips da code-switching els dus corpus tuatschins

	corpus da carschi		carschi el corpus d'affons	
		%		%
inserziun sempli senza equivalent romontsch	5'830	58.43	1'905	62.4
inserziun sempli cun equivalent romontsch	1'577	15.8	372	12.18
inserziun da pliras parts	66	0.66	8	0.26
isolated item	1'435	14.38	733	24.01
isolated item extendiu	40	0.4	5	0.16
alternaziun pli liunga	1'030	10.32	30	0.98
total midadas	10'048		3'053	
procentuala al corpus cumplet	6.5%		4.3%	

Ei semuossa che las procentualas dils tips differents ein semegliontas en omisduas rimnadas. Il pli savens midan las plidadras ed ils plidaders il lungatg cun agid d'inserziuns.

La categoria dall'inserziun 'senza equivalent romontsch' manegia ils cass, nua ch'ei exista buc in auter sinonim romontsch per quei plaid. Il num dalla categoria po esser irritonta, cun quei ch'ella cuntegn era ils plaids menziunai ch'ein gia adina stai romontschs, sco *auto* ni *problem*. Quels cass san ins buc (pli) considerar sco midada da lungatg, per quei ston els vegni separai da tschellas inserziuns.

Isolated items anfl'ins levamein dapli el corpus d'affons; era quei po vegnir declarau cul fatg che las construcziuns ein pli pauc complexas

sch'ils carschi tschontschan culs affons e consistan pli savens mo d'in plaid.

La frequenza generala dil diever da quellas fuormas da code-switching ei en omisdus corpus plitost bassa. El corpus da carschi muntan ils tips da code-switching en auters lungatgs 6.5% da tut ils plaids el corpus ed ell'interacziun culs affons ei la midada en auters lungatgs aunc in tec pli rara cun 4.3%. Sch'ins eliminescha ils plaids menziunai senza sinonims (che san per gronda part vegni considerai sco integrai) ei la procentuala aunc pli bassa, numnadamein tier 2.7% el corpus da carschi e 1.6% el corpus d'affons.

4. Ponderaziuns davart differentas motivaziuns pil diever da code-switching

Ord tgei motivs midan plidadras e plidaders in summa il lungatg? Diferents studis muossan che code-switching sa ademplir differentas funcziuns discursivas en ina conversaziun (p.ex. Blom/Gumperz 1972, Auer 1999). Mo era aspects dil context sociolinguistic san influenzer la preschientscha da code-switching en in discuors.

4.1 Funcziuns discursivas e referenzialas

Culla midada en in auter lungatg sa il plidader ni la plidadra accumplir differentas finamiras discursivas. Cunzun ellas alternaziuns ch'ei in buc ligiadas alla preschientscha da persunas che tschontschan buc romontsch (mira capetel 4.2 che suonda) san ins encorscher talas funcziuns. Code-switching sa per exempel vegnir duvrau per reproducir discuors ch'ei in vegni fatgs en auters lungatgs, sco egl exempel (21) ni per citar texts ni canzuns (exempels (22) e (23)).

(21) *a pi vegneva ella vi şén mé. und sie, sind sie d'schöwster? a pi vai ju detg, na, ich bin d'mama*

(22) *backe, backe, Kuchen. lein cantar Gion Gialet?*

(23) *ein bisschen Spass muss sein. quai co è vairamain bi*

La midada linguistica ei determinada dil lungatg d'origin dallas sequenzas reproducidas el lungatg d'origin. Savens consista la midada da frastas ch'ei in fixadas semanticamein, sco en modas da dir (exempels (10) e (23)).

Isolated Items han savens era ina funcziun pragmatica specifica sco la beneventaziun (24), l'affirmaziun (25), l'exculpaziun (6) ni l'exclamaziun (26). Els san era gidar da estructurar il discuors, sco cun agid dallas partichas *so* e *guet* els exempels (7) e (8).

(24) *hello mira tgi ch'è co!*

(25) *yes, quai è bien*

(26) *scheisse! gie. na, gliez anconusch'ju betg.*

El capetel 3 havein nus denton viu ch'il code-switching el tuatschin ha cunzun liug en fuorma d'inserziuns singulas, e buc en fuorma da construcziuns entiras. La funcziun dil diever da quellas inserziuns d'auters lungatgs ei buc adina tuttina evidenta sco quel dallas alternaziuns. Per saver dapli dalla semantica da quellas inserziuns (ed aschia forsa era dapli dils motivs per la midada dil lungatg) eis ei vegniu fatg ina classificaziun en camps lexicals.

Da classificar plaids en camps lexicals ei adina colligiau cun damondas metodologicas, cun quei ch'ina tala classificaziun para adina subjectiva. La classificaziun ella tabella 5 en sis camps ch'ei vegnida fatga sin basa da lavurs precedentas (Cathomas 2015, Bucher 2016) ei per quei mo da capir sco approximaziun.

Tabella 5 *Camps lexicals dallas inserziuns el corpus tuatschin*

camp lexical	exempels	procentuala arisguard a tuttas inserziuns	
		corpus da carschi	carschi el corpus d'affons
communicaziun, tecnologia, transport	<i>account, alag, auto, homepage, kabel, sms, template</i>	19.2	26.44
administraziun	<i>AHV, bauwertentschädi- gung, curtaxa, grossrat, rechnungsprüfungs- komission, statthalter</i>	3.74	1.52
tiarms ord camps specifics (mistregn, tecnica, medischina)	<i>atomkraftwerk, CEO, grundflächi, marketing- leiterin, nitroglizerin- dinamit, spannplass</i>	5.08	1.82
cultura e temps liber	<i>bar, beachparty, darts, judo, ski, wellness</i>	14.7	10.44
da beiber e da magliar	<i>currysoppa, dessert, gipfali, pizza, poulé, raclette</i>	10.63	17.73
lungatg da giuvenils	<i>casta /kasta, dope, fressa, love, schnitta, schlägi, typ</i>	3.26	–
negina attribuziun	<i>elefant, kübel, oberschenkel, schönheitsobig</i>	43.39	42.05

Sch'ins analysescha las frequenzas dils cass els camps lexicals menziunai, ves'ins che l'attribuziun ei en sur 40 pertschien dils cass buc stada clara. Las inserziuns restontas appartegnan cunzun als camps <communicaziun, tecnologia e transport> (19.2% respectivamein 26.44% dils cass) che cumpeglia elements lexicals ord il mund dalla digitalisaziun sco *template* ni *sms*, al camp <cultura e temps liber> (14.7% respectivamein 10.44%) ed al camp <da beiber e da magliar> (10.63% respectivamein 17.73% dils cass).

En general anfl'ins bia plaids tudestgs en secturs dil mintgadi plitost dominai dil tudestg che han savens negins equivalents romontschs enconuschents che muossan il medem grad da specificaziun. Perquei ei la midada dil lungatg en quels cass buc adina in act voluntar, mobein savens ina necessitad. Era sche equivalents romontschs existan (sco *pagina d'internet per homepage*), ein els cunzun els secturs moderns savens buc etabli. Tuttina selaian buc tut las inserziuns declarar sin tala moda, sco ils 40% dils cass che han buc saviu vegnir attribui demonstreschan.

4.2 Motivaziuns ligiadas al context sociolinguistic dil discuors

La motivaziun per duvrar ni buc duvrar code-switching en in discuors sa divergir tut tenor las caracteristicas dils plidaders e las plidadras e dalla situaziun da discuors. Nus havein gia viu che la midada completa en auters lungatgs ei relativamein rara en cumparegliaziun cullas inserziuns ella structura romontscha. Sch'ins mira pli exact sils cass el corpus ves'ins, che ella ei il pli savens caschunada dalla preschientscha d'ina persuna che tschontscha buc romontsch (mira exempel (11)). Cheu setracta ei digl aschinum nau *code-switching situaziunal* (Blom/Gumperz 1972: 62). 914 da totalmein 1'030 alternaziuns liungas el corpus san vegnir attribuidas all'enregistraziun nua ch'ina dunna tudestga ha priu part. Cheu anflein nus era il sulet cass nua ch'ei ha dau in'inserziun d'in plaid romontsch en ina construcziun tudestga.

(27) *tschuncheismas is Pfingsten oder was?*

In auter exempel per l'influenza dalla biografia linguistica sin il diever da code-switching ei il suandont:

(28) *ju a detg jeu fetsch bu il verstellen mei*

Il plidader cun lungatg-mumma sursilvan che fa denton part d'ina famiglia, nua che mumma ed affons tschontschan tuatschin, mischeida las duas varietads. Sco nus havein viu ein quels cass da mischeidas dallas duas varietads rars tier plidaders dil tuatschin. Il fatg che quei fenomen cumpara pliras gadas sa perquei vegnir declaraus cul lungatg-mumma dil plidader.

In factur sociolinguistic che vegn savens discussaus en connex cul code-switching ei la vegliadetgna (per exempel Alfonzetti 2015). Per analisar l'influenza dalla vegliadetgna el diever da code-switching havein nus cumparegliau ella tabella 6 las annotaziuns dil lungatg el corpus da carschi⁶ en treis categorias da vegliadetgna (25–40 onns, 41–65 onns e 66–94 onns):

Tabella 6 Las attribuziuns da lungatgs ellas categorias da vegliadetgna

	25–40 onns		41–65 onns		66–94 onns	
	<i>plaid</i> s	%	<i>plaid</i> s	%	<i>plaid</i> s	%
roh-t, roh-s	41'050	90.8	35'819	93.78	36'205	94.71
de-ch, de-de	2'552	5.64	1'579	4.13	1'579	4.12
de-ch	867	1.92	607	1.59	325	0.85
de-de	180	0.4	90	0.24	62	0.16
de-ch, de-de, eng	480	1.06	77	0.2	48	0.13
eng	67	0.16	10	0.03	8	0.02
fre	9	0.02	7	0.02	2	0.01
ita	2	0	5	0.01	0	0
spa	2	0	0	0	0	0
total	45'209	100	38'194	100	38'229	100

Las differenzas denter las categorias da vegliadetgna ein relativamein pintgas. Ils lungatgs ein sereparti en tut las gruppas a moda e maniera semeglianta. Il pli fetg sedifferenziescha la gruppa dils plidaders ils pli giuvens e las plidaderas las pli giuvnas culla pli gronda procentuala d'annotaziuns dallas varietads tudestgas ed il lungatg engles.

Quei resultat savess esser colligiaus cullas cumpetenzas linguisticas dils plidaders ellas differentas categorias da vegliadetgna. El questiunari havein nus dumandau ils plidaders e las plidaderas dil tuaschin da giudicar lur cumpetenza en differents lungatgs. La gruppa dils giuvens schazegia las atgnas cumpetenzas activas egl engles sin ina scala da 1 (= 'neginas cumpetenzas') tochen 5 (= 'fetg bunas cumpetenzas') ella media sin 3.5, la gruppa dallas persunas denter 41–65 onns sin 2.25 e la gruppa dils pli vegls sin 1.47. Perencunter schazegian ils pli giuvens lur cumpetenza el sursilvan pli bassa che las generaziuns pli veglias, quei che savess esser in dils motivs per il pli ault diember d'emprests dil tudestg.

Sper informaziuns davart la cumpetenza linguistica havein nus era dumandau ils participonts e las participontas da giudicar la frequenza da

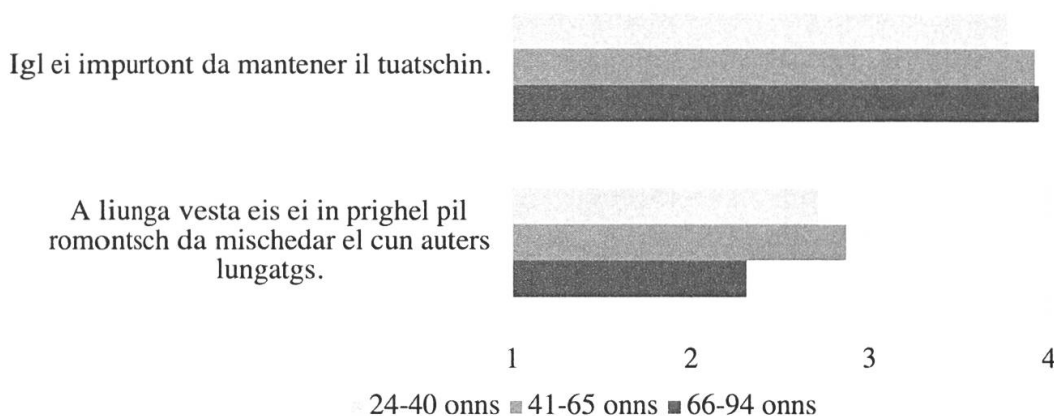
6 Per evitar ina sfalsificaziun dils resultats ei l'enregistraziun cun la plidadra tudestg buc vegnida risguardada en quella cumparegliaziun.

code-switching en differents lungatgs sin ina scala dad 1 (= ‘mai’) tochen 5 (= ‘fetg savens’). Ils resultats muossan che la frequenza da code-switching vegn considerata en tuttas categorias da vegliadetgna sco fetg bassa. Il pli fetg drovan – tenor lur atgnas indicaziuns – ils pli giuvens plaids d’auters lungatgs, e quei cunzun dil tudestg svizzer (ella media 2.8) e digl engles (2.1). Ellas categorias cullas generaziuns pli veglias vegnan cunzun las inserziuns dil tudestg svizzer numnadas, mo era quellas en ina frequenza plitost bassa. Quei resultat conferma ch’il diever da plaids che derivan d’auters lungatgs vegn savens buc pli encurschius sco ina midada en in auter lungatg mobein sco ina part dil lungatg romontsch.

La motivaziun d’utilisar ni evitar il code-switching sa buc mo depender dallas caracteristicas dils plidaders, ella sa era divergir tut tenor ils partenaris da discussiun. Exemplaricamein havein nus intercuretg ils tips da code-switching da dus plidaders tuatschins da 28 e 33 onns, ina gada el context familiar culs geniturs e l’altra gada en discuors en ina gruppa cun personas da lur vegliadetgna. Il resultat da quella cumparegliaziun indichescha ch’ei dat in’assimilaziun alla situaziun ed als partenaris da discussiun, cunquei ch’igl ei vegniu duvrau en omisdus cass rodund il dubel dapli code-switching ella gruppa dallas personas dalla medema vegliadetgna (rodund 10% dils plaids) che el context familiar culs geniturs (rodund 5% dils plaids).

Sper las variablas sociodemograficas san era las tenutas enviers il lungatg ed enviers il code-switching haver in’influenza sil diever d’auters lungatgs el romontsch. Nus havein dumandau ils participonts e las participontas dil questiuinari da valetar differentas construcziuns. Sin ina scala da 1 (= ‘insumma buc d’accord’) tochen 4 (= ‘absolutamein d’accord’) han els giudicau las suandontas construcziuns (mira grafica 1):

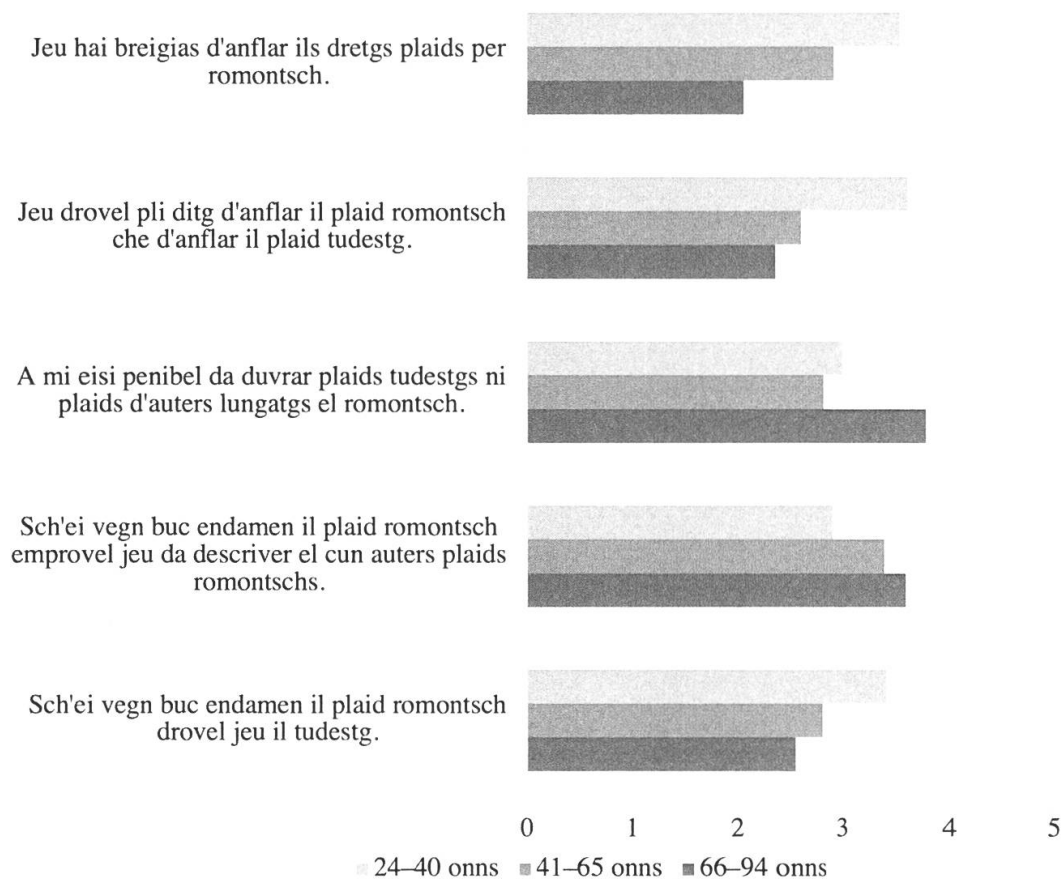
Grafica 1 Tenutas enviers il tuatschin ed il code-switching

Nus vesin ch'ils plidaders da tuttas categorias han ina buna tenuta en-
viers il tuatschin e lessen mantener quella varietad romontscha. Il code-
mixing vegn pli savens consideraus sco prighel da persunas sur 40 onns.

Per saver eruir l'influenza dall'erosiun lexicala havein nus schau vale-
tar ils participonts ulteriuras construcziuns en grafica 2 sin ina scala dad
1 (= 'mai') tochen 5 (= 'fetg savens').

Grafica 2 Damondas dil questiuari davart l'erosiun lexicala

Era en quellas situaziuns semuossa ina gronda differenza ellas categorias da vegliadetgna. Las generaziuns pli giuvnas muossan 'mintgaton' tochen 'savens' breigias d'anflar il plaid romontsch, las generaziuns pli veglias marcantamein pli darar. Allas persunas sur 66 onns para ei denton dad es-
ser in ton pli penibel da duvrar plaids jasters. Ellas indicheschan forsa era perquei pli savens ch'ellas emprovan da describer il plaid cun auters plaids romontschs, sch'ei vegn buc endamen il dretg, ferton che las generaziuns pli giuvnas drovan pli savens il plaid tudestg (cunzun las persunas denter 24 e 40 onns).

Las rispostas menziunadas muossan che difficultads lexicalas ein sa-
vens buc vesiblas explicitamein en in discuors. Ellas enregistraziuns dil
corpus tuatschin anflein nus denton mintgaton enzennas che marche-

schan certs dubis pertuccont la tscherna da plaids. Igl onn 1987 ha Poplack introduciu la differenziaziun denter *smooth code-switching*, la midada culonta d'in en l'auter lungatg senza intermissiuns, ed il *flagged code-switching*, la midada ch'ei marcada cun repetiziuns, segns da dubis ni commentaris sociolinguistics dil plidader ni la plidadra (Poplack 1987: 53). Tals segns san dar in'investa alla motivaziun dil code-switching.

(29) *sc'ins di hegn romontsch Kurzschluss*

(30) *quai recht cha nus vain giu. quai dretg*

(31) *x: co dian ins tierheim? y: ju sa begia*

(32) *cò la famiglia da quella tg' jù sà begia al num, tuttan. sèn tudestg òn quels num
Waschbär*

(33) *eine stille wahl, so betg sco ins di sin romontsch*

Ils exempels (29)–(33) dattan investa a difficultads d'anflar il plaid che vegnan marcadas el discuors per giustificar la midada el tudestg. Mintgaton vegn la varianta romontscha aunc anflada duront il discuors (30), savens vegn denton encuretg adumbatten (exempels (31), (32) e (33)). Era in'inserziun buc marcada sa esser marcada pil partenari da discussiun, sco egl exempel (34):

(34) *hantla è tudestg Marcus*

Naturalmein dependa il diember da commentaris metalinguistics era dil partenari da discussiun e dalla situaziun da comunicaziun. Era sche la finamira ei stada da documentar discuors natural ha la situaziun d'enregistraziun segir era giu in'influenza silla tscherna dils plaids ni sin il basegns d'argumentar certas tschernas. En general para l'erosiun lexicala (che sa pertucocar la persuna singula ni era in'entira varietad ni in entir lungatg) ad esser stada ina motivaziun per ina part dil code-switching el corpus, aunc sche quei vegn buc adina commentau explicitamein.

5. Facit

Sco nus havein viu semuossa il diever d'auters lungatgs el tuatschin cunzun en fuorma d'elements tudestgs (schibein dil tudestg da scartira sco era dil tudestg svizzer). Sin basa dallas analisas fatgas savein nus eruir differents tips dil contact linguistic (sin basa lexicala):

- emprests integrai che han negins equivalents romontschs (pli). Quels elements fan buc pli part dil fenomen dil code-switching, cunquei ch'els ein integrai el tuatschin. Cheutier s'audan tut ils plaids che han in equivalent homofon en in auter lungatg ed ein perquei vegni annotai buc unicamein cul lungatg romontsch, sco per exempel *auto*, *problem*

ni *telefon*, e la gronda part dils plaids che han in homofon el sursilvan. Era las particlas modalas frequentas dil tudestg sco *aber*, *halt*, *zwar* ni *toch* san vegnir consideradas sco emprests integrals.

- inserziuns sin via all'integraziun che muossan per part gia segns d'integraziun (sco l'assimilaziun fonologica) ni che vegnan duvrai savens d'ina maioritad dils plidaders e las plidadras, sco *gipfali* ni *strumpfshosas*. Savens existan denton era aunc equivalents romontschs che vegnan duvrai pli frequentamein dallas generaziuns pli veglias.
- inserziuns spontanias 'ad hoc' che vegnan integradas ella construcziun romontscha. Tipic per las inserziuns spontanias ei era la construcziun *fâ + al* che gida d'integrar ils verbs tudestgs. L'analisa dils camps lexicals ed ils resultats dil questunari indicheschan ch'inserziuns spontanias resulteschan savens ord il basegn d'exprimer ina semantica specifica che manca el vocabulari individual dil plidader ni dalla plidadra.
- isolated items che consistan da singuls plaids d'auters lungatgs ch'ei in sintacticamein isolai, sco *okay*, *tschüss* ni *sorry*. Quella fuorma da code-switching ei populara en tuttias categorias da vegliadetgna ed ademplescha savens funcziuns pragmaticas specificas. La frequenza da tals plaids lai trer la conclusiun ch'els ein savens gia integrals el tuatschin.
- alternaziuns pli liungas, nua ch'ei vegn midau cumpletamein en ina ni pliras construcziuns d'in auter lungatg. En biars studis da code-switching ein talas midadas fetg frequentas. Sco nus havein viu ei quei buc il cass el corpus dil tuatschin. Sch'ils plidaders d'ina construcziun ein tuts romontschs, resta il lungatg da basa dallas construcziuns romontsch ella maioritad dils cass. Ils cass singuls, nua ch'ei ha dau midadas en construcziuns tudestgas, ein stai en connex cun funcziuns pragmaticas (sco l'inserziun da modas da dir) ni cun funcziuns da estructurar il discuors ni da citar.

L'analisa dalla motivaziun pil code-switching ha mussau che las midadas dependan d'influenzas en connex culla situaziun (per exempel dil partenari da discussiun), mo era da variablas persunalas sco la vegliadetgna. La cumparegliaziun dallas categorias da vegliadetgna ha mussau che las persunas sut 40 onns fan apparentamein pli savens diever dil code-switching spontan, cunzun dil code-switching el tudestg ed egl engles. En general anflan ins tier els bunamein dubel aschi biars plaids ch'ei in buc annotai unicamein cul lungatg romontsch. Sco las rispostas el questunari ed ils commentaris metalinguistics laian sminar ei il code-switching era pli acceptaus enteifer las generaziuns pli giuvnas.

Cun nos dus corpus differents havein nus giu la pusseivladad da cumparegliar il lungatg denter carschi cul lungatg dils carschi ch'ei in en interac-

ziun cun affons pigns. Pertuccont ils aspects che nus havein intercuretg en quei studi ha ei buc dau ina gronda differenza el diever dil code-switching en quei grau. Las differenzas san vegnir declaradas culs temas da discuers divergents (dapli plaids specifics el corpus da carschi) e cullas differenzas dalla cumplexitad dil lungatg els dus corpus.

Il lungatg il pli frappant en connex cul code-switching el tuatschin ei il tudestg. El para da cumpletar il romontsch sil nivel lexical. Cunzun las generaziuns pli giuvnas rapportan difficultads d'anflar plaids specifics romontschs ed han savens in pli spert access al plaid tudestg equivalent. Cun quei che quellas persunas pli giuvnas muossan en general era ina tenuta pli positiva enviers mischeidas da lungatgs, han els era pli paucas retenientschas da duvrar il code-switching tudestg sco strategia per surmuntar las difficultads lexicalas. Mo era las generaziuns pli veglias fan diever da quella strategia. Ei quei in schliet segn pil manteniment dil tuatschin ni dil romontsch en general?

Nus savein trer in facit positiv en quei grau. Varga 85% pertschien dils plaids dil corpus ein unicamein romontschs (sch'ins eliminescha l'enregistraziun culla persuna tudestga eis ei schizun varga 90%). Ils plaids restonts san ins era considerar per gronda part sco plaids romontschs. Paradoxamein gida il diever dil tudestg en quei senn al manteniment dil romontsch, cun quei ch'ei sa vegnir evitaun cull'integrasiun dil vocabulari tudestg (ch'ei accessibels senza difficultads) ch'ins sto midar cumpletamein el tudestg. La structura linguistica da basa resta adina romontscha, ei vegn buc midau cumpletamein el tudestg, e quei fa cunzun surstar sch'ins vesa ch'il scazi da plaids ei savens pli specifics el tudestg. Quei renviescha ad ina tenuta positiva enviers il tuatschin, en tut las categorias da vegliadetgna.

Bibliografia

- ADAMOU, EVANGELIA 2016: *A corpus-driven approach to language contact: Endangered languages in a comparative perspective*, Boston.
- ALFONZETTI, GIOVANNA 2015: *Age-related Variation in Code-switching between Italian and the Sicilian Dialect*. *Athens Journal of Philology*: 21–34.
- AUER, PETER 1999: *From codeswitching via language mixing to fused lects: Toward a dynamic typology of bilingual speech*. *International Journal of Bilingualism* 3(4): 309–332.
- BLOM, JAN-PETTER / GUMPERZ, JOHN J. 1972: *Social meaning in linguistic structure: codeswitching in Norway*. EN: JOHN J. GUMPERZ & DELL HYMES (Eds.), *Directions in Sociolinguistics: the ethnography of communication*. New York: Holt, Rinehart & Winston, 407–434.
- BUCHER, CLAUDIA 2016: *SMS-User als <glocal Player>. Formale und funktionale Eigenschaften von Codeswitching in SMS-Kommunikation*, *Networx* 73.

- CATHOMAS, BERNARD 1977: *Erkundungen zur Zweisprachigkeit der Rätoromanen: eine soziolinguistische und pragmatische Leitstudie*, Bern.
- CATHOMAS, BERNARD 1981: *Die Einstellungen der Rätoromanen zum Schwyzertütsch*. Bulletin CILA, 33.
- CATHOMAS, CLAUDIA. 2015: *Von «I dont Know!» zu «Kei problem chara!!» – Eine korpus-linguistische Untersuchung zu rätoromanischen SMS unter besonderer Berücksichtigung verschiedener Formen und Funktionen von Code-Switching*. Dissertaziun. Universität da Berna, Berna: Publicaziun online dall'Universität da Berna.
- CATHOMAS, MARIETTA 2011: «Mirar vinavon sch'ella dat la natelnumra, ni aschia». *L'influenza dal tudestg sin il sursilvan dals giuvenils*. Lavur da master, Universität Friburg, Friburg.
- CORAY, RENATA / STREBEL, BARBARA 2011: *Sprachwelten: Lebenswelten aus Graubünden / Munds da linguas: Biografias linguisticas rumantschas*, Baden.
- EBNETER, THEODOR / TOTH, ALFRED 1998: *Die romanisch-deutsche Sprachlandschaft am unteren Hinterrhein*, Aarau / Frankfurt am Main / Salzburg.
- GARDNER-CHLOROS, PENELOPE 2009: *Code-switching*, Cambridge.
- GLOOR, DANIELA / HOHERMUTH, SUSANNE / MEIER, HANNA / MEIER, HANSPETER 1996: *Fünf Idiome – eine Schriftsprache? Die Frage einer gemeinsamen Schriftsprache im Urteil der romanischen Bevölkerung*, Chur.
- GUMPERZ, JOHN J. 1964: *Hindi-Punjabi code-switching in Delhi*. En: HORACE G. LUNT (ed.), *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguistics*, Boston, MA. The Hague: Mouton, 1115–1124.
- MATRAS, YARON 2009: *Language contact*, Cambridge.
- MUYSKEN, PIETER 2000: *Bilingual speech: a typology of code-mixing*, Cambridge.
- MYERS-SCOTTON, CAROL 1993: *Duelling languages: grammatical structure in code-switching*, Oxford.
- MYERS-SCOTTON, CAROL 1997: *Code-switching*. En: FLORIAN COULMAS (ed.), *The Handbook of Sociolinguistics*. Cambridge: Blackwell, 217–237.
- POPLACK, SHANA 1980: *Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching*. *Linguistics* 18: 581–618.
- POPLACK, SHANA 1987: *Contrasting Patterns of Code-Switching in Two Communities*. En: ERLING WANDE / JAN ANWARD / BENGT NORDBERG / LARS STEENSLAND / MATS THELANDER (Eds.), *Aspects of Multilingualism. Proceedings from the Fourth Nordic Symposium on Bilingualism, 1984*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 51–77.
- POPLACK, SHANA 2018: *Borrowing: Loanwords in the Speech Community and in the Grammar*, Oxford.
- RIEHL, CLAUDIA MARIA 2014: *Sprachkontaktforschung. Eine Einführung*, 3. Auflage, Tübingen.
- SOLÈR, CLAU 1983: *Sprachgebrauch und Sprachwandel. Eine theoretische Faktorenanalyse und die Pragmatik der Sprachbehandlung bei den Rätoromanen von Lumbrein. Mit einem Vergleich der Germanisierung in Prüz und Sarn*, Zürich.
- SOLÈR, CLAU 1998: *Sprachkontakt = Sprachwechsel. Deutsch und Romanisch in Graubünden*. En: I. Werlen (ed.), *Mehrsprachigkeit im Alpenraum*, Aarau: 149–163.

- SOLÈR, CLAU 1999: *Sprachwandel als Zeichen der Vitalität – oder als Vorzeichen des Sprachwechsels?*, En: DIETER KATTENBUSCH (ed.), *Studis romontschs. Beiträge des Rätoromanischen Kolloquiums* (Giessen/Rauischholzhausen, 21.–24. März 1996), Wilhelmsfeld: 95–108.
- WEINREICH, URIEL 1951 [2011]: *Languages in contact. French, German and Romansh in twentieth-century Switzerland. With an introduction and notes by Ronald I. Kim and William Labov*, Amsterdam/Philadelphia.
- WEINREICH, URIEL 1953: *Languages in contact. Findings and problems*, New York.
- WEINREICH, URIEL 1953 [1982]: *The Swiss-Romansh and their Language and how they are striving to preserve it*, *Studia Rätoromanica* 10, Chapel Hill.
- ZINI, ANNETTA 2014: *Davart il bappone, il giadaholic ed il schleimerun. Ils fenomens dal contact linguistic en ils SMS ladins*. Lavur da master, Universitad da Friburg, Friburg.

Claudia Cathomas, Universitad de Turitg, claudia_cathomas@hotmail.com

